

איראן - המשבר הפוליטי וחרדת היהודים

כאשר המדינה יצרה "שטיחים פרסיים" - שרר שקט, עכשיו כשהיא מוצפת במיליארדי דולרים מבארות הנפט - נתונה בקדחת מהפכנית

השאה הוכיח בכל שנות שלטונו יחס אוהד ליהודים. השפיע על כך מדיניות הפיתוח הנרחבת שלו - שהיה זקוק ליהודים בגלל כשרונותיהם לקשור יחסים מסחר עם המדינות בעולם, ובפרט עם ארצות הברית, וגם עם מדינות אירופה. כמה מיהודי איראן, אף לאחר שעזבו את המדינה, שמרו על קשר כלכלי חזק עם ממלכת השאה ומייצגים עד היום את האינטרסים החיוניים של המדינה. קבוצות יהודיות חזקות מיוצאי איראן אשר נמצאות כיום מלבד בניו יורק, גם בהאמבורג - עיר הסחר של גרמניה, וכן במילאנו - המרכז הסחר הבינלאומי באיטליה.

העובדה היא, שרבים מיהודי איראן עזבו את ארץ מוצאם - רובם עלו לארץ ישראל. יהדות פרס תופסת מקום די נכבד בין העלויות למדינת ישראל מאז הוקמה המדינה. השפעתה של יהדות זו נמדדת לא רק בכמות - המדובר במאה אלף ערבים מפרס - כי אם באיכות. הטייפוס של "היהודי הפרסי", מקובל בארץ, והם מצטיינים כיסוד שקט, מסור, שומר מסורת מושרש יותר במורשת ונתון פחות להשפעות מזיקות ומשחיתות מן החוץ, כמו: עבריינות נוער, שימוש בסמים ופשעים חמורים מכל הסוגים.

על המצב הרוחני של יהדות איראן ניתן לומר, שאיש אחד, מילידי פרס, יהודי נדיב ושמו יצחק שלום ז"ל, שהיגר לאמריקה והקים שם "אימפריה כלכלית" בהצלחה רבתה, משום שנחשב כיצור הכי גדול של מטפות-אף - הוא היה האיש שיגרם דף נהדר בנדיבות לבו, וקודם כל הודות לו ניצלה יהדות איראן מניוו, התבוללות וטמיעה.

בשנות השואה הפכה טהרן, בירת איראן, לתחנת מעבר לשארית יהדות פולין, שהוגלו לרוסיה ומשם נפתח להם שער הצלה לארץ ישראל - דרך טהרן.

פרשת "ילדי טהרן", הסעירה ביותר שעתה את המדינה בשנות בראשית ליסודה - כאשר המשטר השמאלני-החילוני של בן-גוריון טרח לעקור מילידי השואה שניצלו את שורשי הנאמנות לתורה ולאמונה - צמחה על רקע זה. ואז, עם גחשול הניצולים שנמלטו מרוסיה הקומוניסטית, דרך המדינה השכנה איראן, התגלגל לטהרן עסקן חשוב מיוצאי יהודי פולין ששמו יסאק הרוט לנצח ב"תולדות יהדות פרס" - הרב יצחק מאיר לוי.

הרב לוי, שנעצר לזמן מסויים ב"טהרן, נדחף מהבורות ששררה אצל הדור הצעיר של היהודים בממלכת השאה, והוא הפך להיות גורם מעורר ומדברן להקמת רשת של מוסדות

יהודי איראן ובוודאי לא למדינת ישראל, השומרת על קשרים כלכליים חזקים עם ממלכת השאה. בשעה של סכנה רצינית - חשוב לתת מבט מעמיק יותר למצבה הכלכלי של יהדות איראן, גם מבחינה רוחנית וגם מבחינה כלכלית. על מספר היהודים באיראן כיום מחולקים הדעות. מקור מוסמך אחד באמריקה מוסר על 65 אלף. לעומת זאת, אחד מיוצאי פרס במדינת ישראל מדבר על 80 אלף יהודים המפוזרים בכל המדינה. הריכוז היהודי הגדול ביותר - בטהרן, בירת השאה, שבה נמצאים כיום בין 35 ל-40 אלף יהודים.

מקורם יהודי טהרן היו מתגוררים בעיקר בשכונה מיוחדת משלהם, ב"איזור העתיק" של הבירה, שנקרא "מחאלה". בשנים האחרונות, כשעבר על המלוכה, "בום" (פיתוח) עצום, כתוצאה מתיעוש המדינה ורעות מהירה לאיראן - רבים מן היהודים העוסקים במסחר, ביצוא, בנקאות וכו', התעשרו אף הם ועברו לגור בשכונות של הווילות בחלק החדש של טהרן.

השאה קשור בהסכמים חזקים עם ארצות-הברית, וכל מהפכה תרצה לנתק את הקשר ההדוק הזה.

החרדה של היהודים באיראן היא גדולה בהרבה יותר. ידוע, שהכת השיעית הקנאית באיראן שומרת על קשר חזק עם עירק, המדינה הערבית החזקה, שהיא גם אנטי-ישראלית מובהקת ותמיד מכריזה שהיא מוכנה לצאת למלחמה, "כדי למחוק את מדינת ישראל". המנהיג הדתי של איראן, חוסייני, שהוגלה על ידי השאה לפני מספר שנים, מתגורר בעירק, ויש שמועות, שמשם קשר קשרים גם עם ארגון המחבלים ה"פלשתינאים" אש"ף.

מומחי ביון מערביים מעריכים, ש"במהומות האחרונות בערי איראן, שנהרגו בהן מאות אנשים ושהמוני מפגינים הופיעו ברחובות מזויינים בנשק (כשהם יצאו ישר מן המסגדים) - בוחשת ידם של המחבלים הפלשתינאים, שלהם מקורות נשק עצומים, והם גם יודעים איך להכריח נשק לכל מקום.

קשר מחתרתי זה של מתכנני ה"מהפכה באיראן עם המחבלים הערביים אינו מנבא טובות - לא ל-

יהדות פרס, או כפי שהמדינה נקראת בשם המודרני: איראן, נמצאת בסכנה גדולה.

הסכנה היא לשאה, הקיסר היושב בטהרן עיר הבירה וממליך על המדינה ביד חזקה. במשך עשרים וחמש שנות מלכותו הצליח השאה לבנות מדינה עשירה, שנחשבת כמי עט כמעצמה כלכלית וגם צבאית. הצלחה עצומה זו הקימה כנגדו איב הכי-מסוכן, ואלה הם מנהיגי הדת המוסלמית, מן הכת השיעית, המכריזים לאחרונה בגלוי שתכליתם להפיל את השאה ולהקים באיראן שלטון דתי-מוסלמי.

"שלטון מוסלמי" - זוהי סכנה חמורה למדינות המערב (וכן ליש"ר) הקונות את הנפט מאיראן, ה"נאמד בערך ב"9-10 אחוזים מן תפוקת העולמית כולה, וזה אומר 5 מיליון ויותר חביות נפט ליום.

עד עכשיו איראן ביחד עם סעודיה היו את "הגורמים המתונים" בין המדינות המפיקות נפט, המאוחדות בארגון אופ"ק.

אם תבוא מהפכה בטהרן - ה"מצב ישתנה באופן קיצוני, והעיקר כל הקו המדיני ישונה - משום ש-

"שליחא דרחמנא" - הרב מפולין רבי יצחק מאיר לוי ז"ל, שהציל את הדור החדש אצל יהדות פרס

משפחה יהודית במשאהד אשר בפרס

באם המשטר המלוכני השולט עדיין במדינה לא יערום קשיים על היהודים שיחפשו מקלט מחוץ למדינה — אולי תצמח מזה תועלת שהיהודים ישיכלו ביתניים להימלט ממקום הסכנות.

נראים נחושי-החלטה לנהל את המערכה עד שתפול הכרעה סופית — מי ישלט בפרס, השאח וממשלתו הפועלת מכוחו או שכל המשטר ה"מלכותי" יבוטל ועל הריסותיו תקום "רפובליקה איראנית" בעלת צביון מוסלמי נוקשה ביותר.

עוד שם לפני שנים רבות שיהודים נאנסו לקבל את דת האיסלם, "אנו" סי משהד" — מהווים פרק מזעזע ב"תולדות יהדות פרס. רבים מהם חזרו ליהדות, ועלו לארץ-הקודש.

*

הכוח התוקפני שכל מטרתו להפיל את השאח ולתפוס את השלטון בידי — אלה הם אנשי-הדת המוסלמים, הקנאים, שהם קרובים ברוח וגם בקשרים מחתרתיים ובמדיניות השתלטות עם... המחבלים הפלשתינאים. אין כל אשליה ליהודי פרס על אודות "התחזיות" עבורם במקרה שנסיונות ההפיכה המוסלמית יצליחו בהתנכלותם זו.

המהומות והפרעות באירן טרם שכנו, על אף העובדה כי השאח הכריז על מצב-חירום כללי במדינה והנהיג חוקי-חירום לדיכוי התפרצויות הפראיות, שהתבטאו למשל, בהצתת כל בניני הבנקים בטהרן מתוך נקמת סאדיסטית שאין לה כל גבול.

יתכן, שאמצעי-נגד הנועזים מצדה של ממשלת-חירום צבאית ישתקו את עורכי הפוגרומים, אבל את היהודים המודאגים לא יכלו להרגיע.

לעת הפוגרומים האחרון בטהרן ח"פש ההמון המתפרע לפגוע בחנויות של יהודים, ובעת המהומות הופרחו סיסמאות אנטישמיות. וזה מראה, שההסתה האנטישמית פורצת מלמטה — וזו הסכנה הכי-חמורה.

התופעה הנוספת המדיאגה לרגל התסיסה המהפכנית כנגד השאח שהמצב המסעיר והבלתי-יציב עלול להימשך זמן ניכר. ההתפתחויות האחרונות בהתמודדות של השאח עם מתנגדיו הקיצוניים מימין ומשמאל, מעלות את האפשרות שההתכתשויות תימשכנה ללא הרף. שני הצדדים

זות חינוך בפרס, שנתפרסם אחר-כך בשם "אוצר התורה". התחיל ב"קטנות — בכתות תלמידים בבית-כנסת קטן בטהרן, שלמד אתם ב"עצמו. בעל משורר היה הרב לוי, ומצא דרך למכור ה"גיוינט" באמצע ריקה וכן הצליח לרכוש למען הצלת רוחנית של יהדות פרס את העשיר העצום מר יצחק שלום, שבעצמו התנאה להיות "יהודי פרסי".

מוסדות החינוך של "אוצר התורה" הכניסו רוח-חיים אצל יהדות פרס, ענף חשוב בעל מסורת מפוארת, אשר ממנו הסתעפה גם "יהדות בור-כארה". בשביל יודעי דבר זה לא סוד, משום שהיהודים יוצאי בוכארה מדברים בניב יהודי-פרסי, בדיוק כפי שזו לשונם של היהודים בטהרן וב"יתר הקהילות באיראן.

לפי הדו"ח מהשנה הקודמת מתחנכים כיום ברשת של "אוצר ה"תורה" באיראן כחמשת אלפים תלמידים — וזה מוכר כמפעל החינוכי הכי-מאורגן בכל מדינות העולם. ועד היום התומך העיקרי במוסדות ה"גיוינט" הוא.

מלבד הקהילה הגדולה והמרכזית בטהרן — יושבים יהודים בעוד כמה ערים באיראן: בשירא — 8 אלפים, באיספהאן (זה המרכז העיקרי ל"יצור שטיחים פרסיים) — 4 אלפים, בעבדאן (המרכז לתפוקת נפט) — 4 אלפים, בחמדאן — 3 אלפים יהודים. בקהילות יותר קטנות מפוזרים בעוד כשלושים מקומות באיראן. השפעתם של מנהיגי הדת יותר גדולה דווקא במקומות הקטנים וזה השפיע על היהודים שחיו במפורר לעזוב את מקומותיהם ורובם ככולם עלו לארץ-ישראל.

יש עוד קהילה מפורסמת אחת באיראן ושמה, "משהד", שנודעה בהיסטוריה לרגל גזירת-שמד שבוצה

לפגוע ב"באהאים", מה קל ביתניים להכות ביהודים!

— אני סבור — גילה הסוחר היהודי מה שבלבו — שהשאח הגנים בהערכת כוחו של הצבא, שנשאר נאמן לו עד הסוף, ובגלל כך זילזל בכוחם של ראשי הדת. העובדה היא, שהמונים משולהבים יצאו לרחובות להפגין, ולא נבהלו מאיומי החיילים לירות בהם. הרבה מאות מפגינים נהרגו וההפגנות לא נפסקו. הדם הנשפך חיזק עוד את רוח המלחמה של המוסלמים הקנאים.

האיש סיפר משהו סנסציוני, שזה יכול להוריד מה כוחה של השמרנות באיראן, על אף כל הריפורמות הגדולות שהנהיג השאח בארצו. בין המדינות שהשאח קבע איתן קשרים כלכליים חזקים — גמצאת גרמניה המערבית. פירמה גרמנית גדולה הציעה לשאח לייבא לאיראן מכונות אפיה ביתיות, המופעלות בחשמל, ולהפיצן במחיר פופולארי אצל האוכלוסיה בעיירות ובכפרים, כדי להתחיל את צורת האפיה הפרימיטיבית של "הפיתות". הי רעיון הצליח וגרמניה החלה לייצא מספר ניכר של מכונות אפיה חשמליות. עד שקמו אנשי הדת והכריזו, "חרם!"

— אסור שמכונות-אפיה של הנוצרים הזרים יאפו פיתות עבור המוסלמים המאמינים! — הכריזו אנשי הדת. ובוה נסתיימה באופן מוחלט כל ההרפתקה הגרמנית של יבוא מכונות אפיה ביתיות!...

עדות אישית ממהומות הדמים: "נקלעתי לטהרן בימים הנסערים"

הם צריכים ליהודים, זה נכון. אבל ההמון המוסט כשיצא לשפוך את זעמו כנגד השאח צועק ברחובות: "כנגד השאח ושוחטיו האימפריאליים האמריקאים וישראל!"...

סיסמאות אלו הופיעו על קירות בטהרן וברור שזה הרעל האנטישמי המופץ על-ידי סוכני המחבלים הערביים, שמחפשים את ההודמנות לגוים ביהודים. וזה רעל מסוכן, המשתק כל חשבון כלכלי.

באיות מקום בעולם האנטישמיות כדאית מבחינה כלכלית? ובכל זאת השסאים האנטישמים מוצאים אוויר קשבת!

— אני מודאג עוד יותר — הביע הסוחר היהודי העשיר, מחשובי יהודי טהרן את רחשי לבו — כשרואים את המלחמה האכזרית שהמנהיגים הדתיים הכריזו על המיעוט של כת "הבאהאים" באיראן. המוסלמים הם הרוב המכריע, עד 94 אחוזים באוכלוסיה. הדת הבאהאית מונה מיעוט קטן, והמוסלמים רוצים לדרוס אותם. נכון שיש סיבה לשנאה זאת, הכת ה"באהאית" היא מיסיונרית ועוסקת הרבה להעביר מוסלמים אל הדת שלהם, וזה שמקומם נגדם את מנהיגי האסלם. אבל כשיצאים לרחוב

סוחר-שטיחים יהודי מניו-יורק שנודמן לטהרן באחת מהפגנות הדמים האחרונות, וה"תממצא במתרחש באיראן, מסר דו"ח של עד"ראיה, שפורסם בשמו בעתונות היהודית ב"אמריקה:

— נקלעתי לטהרן באמצע המהומות, יום הששי, יום התג המוסלמי, נהפך להיות יום הפורענות עבור השאח. כל המשטרה מגויסת. לגיונות של צבא מלאים את החוצות, בכונית קרב. עם שריזונים וטאנקים עצומים. ראיתי הרבה חנויות-יוקרה שחלונות-הראווה פוצצו והושחתו, ברחובות המרכזיים של טהרן. כמה מהחנויות המהודרות שייכות ליהודים. והיה ברור לי, שלא "במקרה" הן הותקפו. דיברתי עם בעל חנות יהודי ואמר לי, שבטוח במאה אחוזים שהתקיפו את החנות שלו משום שיו"ד-עם שזו בבעלות יהודים!

— אני מודאג ממה שעלול להתרחש כאן, באם הקנאים הדתיים ידחו את השאח — דיבר בחרדה — נכון, שבמסגדים נשמעו קולות מאת הנואמים, "שלא לפגוע ביהודים". וכפי שאני מבין, זה קו שבא מלמעלה, מהמנהיגות המוסלמית. ראשי הדת השופאים לתפוס את השלטון ולהנהיג את המדינה יודעים שהיהודים מחזיקים קיום עמדות-מפתח בקשרי המסחר של איראן עם העולם הגדול; מספיק להזכיר את ייצור השטיחים, שעד היום הזה נותן פרנסה לאלפים ורבבות אורחי המדינה, שהתמחו במקצוע זה, וההתמחות עוברת מדור לדור.

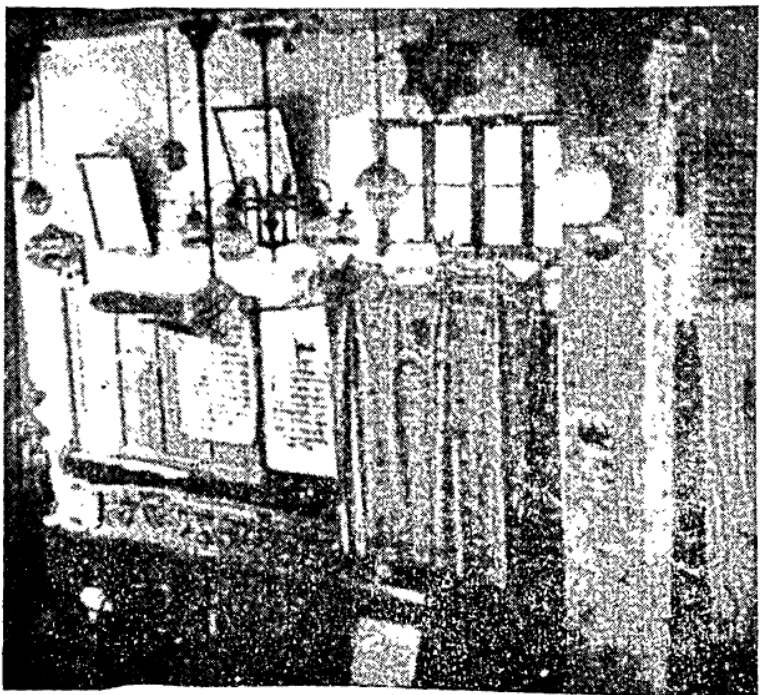
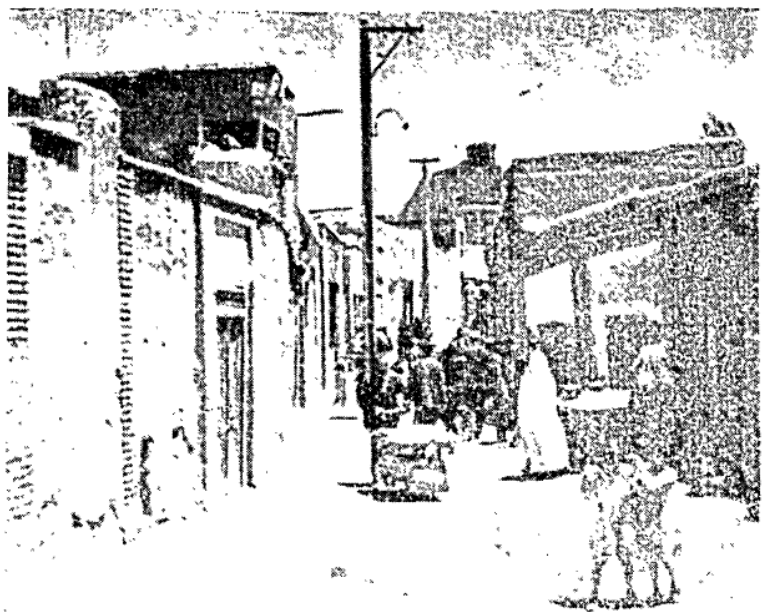
משבר באיראן על אף אוצרות הנפט עושר השמור לבעליו לרעתו...

הידיעות המזעזעות מטהרן, בירת ממלכת השאה, ההולכות ותוקפות מיום ליום על הפנטזיה רחוב רווית'דם, על בתי-מסחר, בנקים וארמונות המועלים באש עלידי מפגינים צמאי-נקם, על קרבנות רבים שנפלו מתוך יריות המשטרה והצבא לתוך ההמונים המתפראים — באות להוכיח, שאירן עומדת במלך סכנה מוחשית של מלחמת אזרחים.

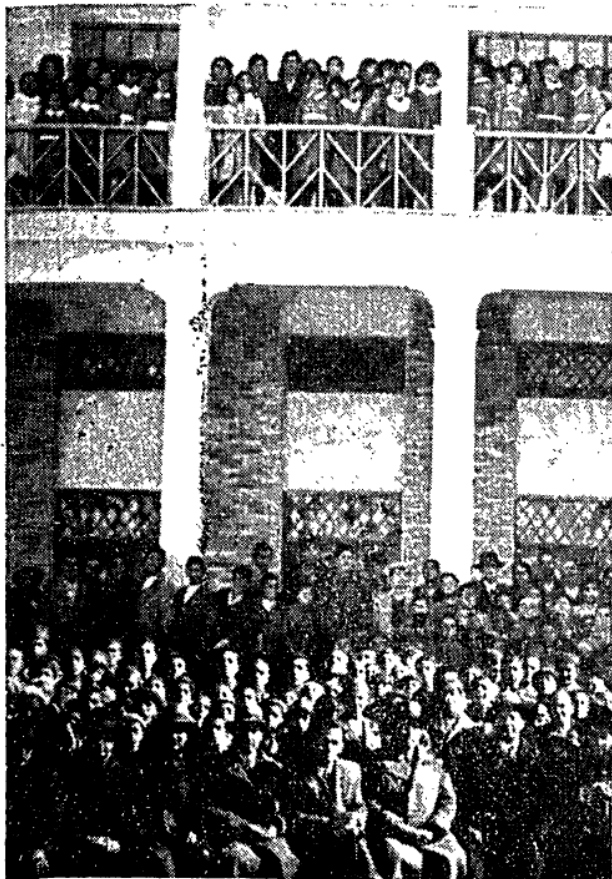
כסא המלוכה של השאה נרעד — ורעדה אחזה ביהודי ממלכתו, אשר ישיבתם על אדמת פרס נמשכת עוד מלפני חורבן ירושלים.

הסבר לתמונות:

1. (למעלה משמאל) השאה מקבל משלחת של יהודי פרס, שבאו לברכו וסמך תורה עתיקים בידם — עם הגב לתמונה נראה בכיפה הגדולה לראש הרב יצחק מאיר לוי, מראשי מוסדות החינוך היהודי בטהרן;
2. (למטה משמאל) חגיגה יהודית בעיר ההיסטורית של פרס — שיראז על רקע חומה עתיקה נאספו כל יהודי המקום במטרה לחגוג את פתח בית-הספר מטעם ארגון „אוצר התורה“.
3. (למטה באמצע) מסיבה לסיום שנת-הלימודים בבית-הספר היהודי בעל איספאהאן — למטה נאספים הבנים לחוד ולמעלה בעזרת נשים — הבנות.
- 4-5-6. שלוש התמונות בטור הראשון הן מטהרן: למטה נראה פנים בן הכנסת בשם „מולא חנינא“ בשכונת מאחלה; באמצע — סימטה עובד ברובע היהודי הדל של טהרן הנקרא מאחלה; למעלה — ממראות מן הבירה בטהרן, אנדרטה נהדרת שהוקמה לכבודו של השאה.

כסאו של השאה זה שבט יהודי רב

**באיראן מתנוועע - יהדות פרס בסכנה:
ייחוס, שעברה עליו התאוששות רוחנית**

